

ՄԱՅՐ ԱՅՈՒՌ Ս. ԷԶՄԻԱՇՐՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ

ST. SIEGE D'ETCHMIADZINE
CATHOLICOSSAT

ՔԱՐՈՋ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

"Տէր հովուեսցէ զիս և ինձ ինչ ոչ պակասեսցի"

/ՍԱՂՄՈՍ/

Փառք և գոհութիւն քեզ Տէր, Հայր երկնաւոր, որ մարմնաւոր և հոգեւոր ծննդեանս առաջին օրերէն արեւու լոյսին պէս ընծայեցիր Քու ամենալոյս ներկայութիւնը հոգիիս մէջ և Քու ամենագոր ոյժը ողջ կեանքիս մէջ: Եւ ահա այսօր կոչեցիր զիս, նուաստ ծառայս, Քու հայ ժողովուրդիդ զաւակներուն ընտրութեան մէջէն հոգեւոր սպասաւորութեան այս բարձրագոյն և սրբազնագոյն հանգրուանին, որուն մէջ եղած *պատիւը*՝ որպէս *բուշուրի* ճառագայթումը՝ ծանրագոյն *պարտով* միայն վճարելի և արժեւորելի պատիւ մըն է: Ունէ մարդ էակի նման, ինծի համար ևս անկարելի պարտք մըն է այդ, սոսկ մարդկային սահմանաւոր կարողութիւններով և միջոցներով իրագործելի: Առանց Քու զօրութեանդ ներգործութեան, ինչպէս ոչինչ կրցած եմ ընել անցնող *բառասանաբան* հոգեւորական սպասաւորութեանս ընթացքին, այսօր ևս կը զգամ որ ոչինչ պիտի կրնամ ընել Քու ճշմարտաբարբառ խօսքերուդ համաձայն որով ըսիր. *"Առանց իմ ոչինչ կարեւոր առնել"* /ՅՈՒՎ. ԺԵ :5/:

Ահա *բառասուն* երեք տարիներ շարունակ, արեւոյական ձեռնադրութեանս ասդին կրեցի Քու լուծը, առի խաչդ ուսերուս և *բալեցի* քու *բուռն*: Լուծդ ծանր եղաւ իմ կեանքին մէջ. ուսերս տկար էին, բայց խաչիդ զօրութիւնը, որ երկու աշուն ունի *սէր* և *զոհողութիւն*, թեթեւցոց բեռը, զայն դարձնելով *"հաղոր"* և *"փոքրոգի"* /ՄԱՏԹ. ԺԱ: 30/: Եթէ մնացած ըլլայի առանձին՝ պիտի տարուէի ըսելու Քու Միածին Որդուդ բառերով. *"Տէր, անցոյ յինչն զբաժակս զայս"*: Բայց պիտի չվարանէի անմիջապէս աւելցնելու. *"բայց ոչ որպէս ես կամիմ, այլ որպէս դու կամիս"* /ՄԱՐԿ. ԺԳ: 36/: Քու կամքդ կամքիս առաջնորդ՝ անցայ արեւոյական, վարդապետութեան,

եպիսկոպոսութեան հանգրուաններէն. հասցուցիր զիս մինչև Կաթողիկոսութեան լիագոյն և գերագոյն աստիճանը: Տասնըութ տարիներ Կաթողիկոսութեան այդ լուծը շալկեցի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Գահին վրայ. և այժմ առաւել բարձր պատասխանատուութեամբ զայն պիտի կրեմ Լուսաւորչակառոյց այս սրբազնագոյն Գահին վրայ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան Մայր Աթոռին ի Ս. Էջմիածին:

Հոգևոր սպասաւորութեան այս ճանապարհորդութեանս ծայրագոյն այս հանգրուանին, այս սրբազնասուրբ խորանին վրայ հայցեմ ի քէն Տէր Աստուած իմ. "տուր զօրութիւն ծառայի բո, կեցո զորդի աղախնոյ բո և արա առ իս նշան քարութեան" /ՍԱՂՄ. ԺԵ:16/: Քու զօրութիւնդ իմ մէջս հեղ մը ևս զգալով Գահակալութեան այս նուիրական պահուն, կը կրկնեմ քառերը Սաղմոսեբգու արքային. "Տէր հովուեսցէ զիս և ինձ ինչ ոչ պակասեցի" /Սաղմ. ԻԳ: 1/:

* *

Մտաւայութեան այս ընդարձակագոյն դաշտին մէջ մտնելու սա վճռական պահուն, սրտի պարտք կը զգամ հեղ մը ևս ձայնս վերառաքել առ Բարձրեալն Աստուած և խնդրել իրմէ որ ի լոյս փառաց իւրոց և երկնաւէտ երանական խաղաղութեան մէջ հանգչեցնէ իմ նախորդին՝ անմոռանալի Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի բարի հոգին և ի հանոյս իւր ընդունի անոր բազմաբեղուն վաստակը Իր Հայաստանեան այգւոյն մէջ:

* *

Սիրելիք,

Վստահաբար բոլորդ կ'անդրադառնաք որ Ազգային Եկեղեցական Ժողովով կատարուած Կաթողիկոսական այս ընտրութիւնը իւրայատուկ, բացառիկ կարգի նշանակութիւն ունի: Ի. դարու մէջ առաջին անգամ ըլլալով է որ ան կատարուեցաւ – և այժմ Գահակալութեան այս հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ – մեր վերանկախեցեալ հայրենիքի նոր Հանրապետութեան օրով: Եօթանասուն տարիներու բռնատիրական կարգերէն ազատագրուած Հայաստանի անկախ պայմաններու, ժողովրդավարական նորահաստատ կարգերու ներքև կ'ապրի մեր ժողովուրդը: Մեր արդի պատմութեան այս վճռադրոշմ, շրջադարձային նշանակութիւն ունեցող հանգրուանին, մեր Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին, որուն առաջին

սպասաւորի պաշտօնը վստահեցաք ինձի, կոչուած է հրամայական և փրկաւէտ կարևորութիւն ունեցող դերակատարութեան: Իր աստուածատուր և քրիստոսականդ առաքելութեան ու պատմական ժառանգութեան հիմնական տուեալներէն առաջնորդուած՝ ան կոչուած է Ս. Աւետարանին և մեր հայրերու սրբազան աւանդութեան աղբիւրէն նոր, մաքուր և առատ ջուր հոսեցնելու մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ: Քրիստոսով ապրուած և Աւետարանով աւանդուած ճշմարտութիւնները, կեանքի բարոյական սկզբունքները, հոգևոր արժէքները հարկ է որ առուակուին մեր հայրենիքի և ողջ հայութեան կեանքի անդաստանին մէջ, ռոգումի, հոգևոր մշակութեան բարիքները ընծայելով մեր ժողովուրդին: Առանց Աւետարանին՝ տկար է մեր ազգը: Առանց մեր հայրերու սուրբ ժառանգին վերակենսաւորման՝ տժգոյն կը դառնայ մեր ժողովուրդի դիմագիծն ու նկարագիրը:

Ա՛յս է պատմութեան դասը: Ա՛յս են մեր ժողովուրդի կարիքն ու պահանջը: Կը հաւատամ նաև որ ա՛յս է մեր պետութեան սպասումը: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, աստուածակառոյց և քրիստոսահաստատ այս հոգեւորը, Աստուծոյ օգնութեամբ և ձեր բոլորի նուիրաբերմամբ, պէտք է դառնայ քրիստոնէական հոգեւորացումի առատահոս և կենդանաբար աղբիւր:

Մեզի ընծայուած սքանչելի առիթ մը ունինք - Քրիստոնէութեան որպէս պետական կրօն հռչակման կամ մեր եկեղեցւոյ պաշտօնական հիմնադրութեան 1700 ամեակը: Ինչպէս այլուրեք ըսած եմ, հարկ է որ ան հրաշակերպուի որպէս Նոր Հոգեգալստա մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ ի Մայր Հայրենիք և յարտասահման: Վերանորոգման հոսանքի մը պէտք է վերածուի ան, որով առաւել ևս պիտի ծաղկի ողջ հայութեան կեանքը ի սպաս Աստուծոյ և համայն մարդկութեան:

Մեր եկեղեցին է՝ նաև շաղախ ազգային միութեան և սնուցիչ ու ամրապնդիչ ոյժ՝ մեր գորութեանականութեան: Եթէ արթուն ենք և խորահայեաց՝ չենք կրնար չտեսնել որ "ժամանակի ճշմանները" միութեան և միասնականութեան, համեղբայրութեան և համերաշխ ու ներդաշնակ համագործակցութեան հրամայականին առջև կը դնեն մեզ բոլորս անխտիր: Մեր եկեղեցին կը դառնայ ներքնապէս աւելի կենսալից և իր գործունէութեամբ աւելի բարեբար երբ կը գործէ որպէս մէկ եկեղեցի, ընդ գլխաւորութեամբ և հովանաւորութեամբ Ամենայն Հայոց Ընդհանրական

Կաթողիկոսութեան, զոր ողջ հայ ժողովուրդը կը դաւանի որպէս Մայր Աթոռ: Ներկայ աշխարհի նոր դրուածքը և հայութեան կեանքի այժմեան կացութիւնը ուրիշ բան չեն թելադրեր մեզի բայց միայն ամրապնդում Հայց. Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ միութեան: Նոր էլ բացուած է մարդկութեան կեանքին մէջ: Նոր էլ բացուած է հայութեան կեանքին մէջ: Նոր էլ չի կրնար չբացուիլ Հայց. Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ: Հակադրութեանց և հակամարտութեանց էջը փակուած պէտք է նկատել: Միութեան էջն է այժմ բացուած և մեր բոլորի հասարակաց պարտաւորութիւնն է այդ էջը լիցնել Խորենացիի բացատրութեամբ՝ "գործով արութեան", այսինքն՝ այնպիսի միասնական և մեծաործական արարքներով որոնց մէջէն Հայց. Եկեղեցւոյ միութիւնը և զօրութիւնը շողան անստուեր, արևուն լոյսին պէս պայծառ:

* * *

Սիրելի՛ք,

Քսաներորդ դարը մեր պատմութեան մէջ բացուեցաւ սև թուականով մը՝ 1915ի Ապրիլեան Եղեռնով, որ մահուան ստուերը տարածեց մեր երկրին ու ժողովուրդին վրայ: Եւ այս տարի համազգային տարողութեամբ ու դրուատելի հաւատարմութեամբ և միասնականութեան դրոշին տակ ահա կը նշենք, այս նոյն Ապրիլ ամսուն, հայութեան դէմ գործուած ցեղասպանութեան 80-ամեակը, թէ՛ պետական, թէ՛ եկեղեցական և թէ ժողովրդական մակարդակներու վրայ: Վստահաբար այդ ոգեկոչումը պիտի դառնայ վերածնութեան նոր ազդակ մը ողջ հայութեան համար:

Փառք, հազար փառք, որ այս նոյն քսաներորդ դարը մեր պատմութեան մէջ կը փակուի շքեղագոյն և պայծառագոյն դրուագով մը, որուն անունն է Ազատ Անկախ Հայաստան, ինքնիշխան ու գերիշխան պետութիւն: Դարերու երազն էր որ ահա կեանք առաւ, մարմին զգեցաւ: Դարերու հորիզոնին վրայ դիտուած՝ առաջին անգամն է որ հայոց անկախ պետութեան մը նախագահը իր պետական աւագանիով ներկայ կը գտնուի Կաթողիկոսական Գահակալութեան մը արարողութեան: Կը հաւատամ որ օրէ օր հաստատունութիւն և զարգացում արձանագրող մեր պետութիւնը առաւել ևս զօրացեալ ու ժականութեամբ պիտի մուտք գործէ երրորդ հազարամեակին մէջ, շարունակելու համար իր ստեղծագործ երթը դէպի ապագայ:

Այս հիմնական և սխալի իրողութիւնը մեզ հարկադրաբար նոր մտածողութեան և նոր վերաբերումներու կ'առաջնորդէ: Այլևս կոչուած ենք որպէս պետական ազգ մտածելու և ըստ այնմ ապրելու և գործելու: Այլևս չենք - և չենք կրնար ըլլալ- այն ինչ որ էինք երէկ: Օտար լուծի և ոյժի տուրք տուող ժողովուրդ էինք, մեր իսկ սեփական հայրենի հողի վրայ: Համայնքներ էինք աշխարհի չորս ծագերուն վրայ տարածուած, արտասահմանեան կեանքի պայմաններու ներքե: Այժմ անկախացեալ հայրենիք ենք և պետականացեալ ժողովուրդ ինքնակամ, ինքնիշխան և ժողովրդավար: Ժամանակն է որ փոխուինք, բարեփոխուինք, գիտնանք արժէքը հայրենիքին և հայրենի պետութեան: Այլևս Սփիւռք չենք: Այո՛, Սփիւռք ունինք, և՛ պիտի ունենանք: Արտասահմանի հայութիւնը մեծ կարևորութիւն ունի ողջ հայութեան և Մայր Հայրենիքին համար: Միլիոնաւոր հայեր կ'ապրին հայրենիքէն արտասահմանեալ իրավիճակի մէջ: Անոնք հաւատարիմ և շինարար քաղաքացիներն են իրենց ապրած երկրներուն և այնպէս ալ պիտի մնան: Իրենց կեանքի յատուկ պայմաններն ու կարիքները ունին, որոնց համար հերոսական ջանք կը թափեն առոյգ և կենսունակ պահելու իրենց ինքնութիւնը: Բայց անոնք չեն մոռնար երբեք որ իրենց հայրենի տունը Հայաստանն է և չեն կրնար մասնակից չլառնալ հայրենիքի վերականգնումի և վերաշինութեան սրբազան գործին: Աշխարհագրական հեռաւորութիւնները, քաղաքական տարբերութիւնները, մշակութային և կենցաղային այլազանութիւնները չեն կրնար վնաս բերել, սրտի, մտքի, հոգիի, ճակատագրի միութեան, եթէ հաղորդութիւնը ըլլայ շարունակական և խոհական, միշտ փոխադարձ հասկացողութեան ոգիով զսպանակուած:

Ես, այսպէս ասած սփիւռքի զաւակ եմ: Ես հայրենիքի մէջ չեմ ծնած: Բայց հայրենիքը իմ մէջս է ծնած: Ծնած է այն օրէն երբ հայոց լեզուն հնչած է ականջներուս մօրս օրօրոցի երգերով, երբ Ա. Բ. Գ. ը բացուած է աչքերուս դիմաց դպրոցական գրատախտակներուն վրայէն, երբ հայոց մատենաները դարձած են յարաբուխ կենսաւիշ ու մատներուս հետ խառնուած մեղան...: Ահա այսօր եկած եմ հայրենիք որպէս հարազատ տուն, ուր կը զգամ այնպէս որ կարծես երբեք անկէ բաժնուած չէի...:

Այո՛, եղբայրներ և քոյրեր, պէտք է ոսկեկամուրջ նետել ընդմէջ հայրենիքին և արտասահմանին: Մենք պէտք է մնանք մէկ մեր հոգեւոր աշխարհագրութեան որպէս բնակիչ, ազգային մէկ պատկանելիութեան ներքին զգացումովը տոգորուած: Ահա այս

գիտակցութեամբ պէտք է բոլորս մասնակից դառնանք մեր հայրենիքի պետութեան ամրացման ու զօրացման և մեր ժողովուրդին կեանքի պայմաններու զարգացման:

Այդ նոյն ըմբռնողութեամբ է որ Հայց. եկեղեցին պիտի կատարէ իր ազգային դերը, որովհետև ան անփայտելիօրէն շաղախուած է ողջ հայոց պատմութեան և նկատագրին հետ:

Այդ նոյն հասկացողութեամբ է որ մեր եկեղեցին պիտի շարունակէ զօրավիգ կանգնիլ Արցախի մեր հարազատ եղբայրներուն և բոյրերուն, անոնց հերոսական մահառումին մէջ, ի պաշտպանութիւն անոնց արդար իրաւունքներուն: Արցախի հարցը ոչ մէկ կրօնական նկարագիր և տարողութիւն ունի: Մենք մեր երջանկայիշատակ նախորդին նման ջատագովը եղած ենք, և կը մնանք, այն գաղափարին որ խաղաղ միջոցներով և անկեղծ խորհրդակցութեան ու բանակցութեան եղանակներով պէտք է լուծուի Արցախի ժողովուրդին դատը մարդկային իրաւանց և ինքնորոշման արդար սկզբունքներու հիման վրայ:

* *

Մեր խօսքի աւարտին պարտք կը զգանք մեր խոր շնորհակալութիւնները և գնահատանքը յայտնել քրիստոնէական բոյր եկեղեցիներու և միջ-եկեղեցական կազմակերպութիւններու պետերուն և ներկայացուցիչներուն, որոնք Մեր Գահակալութեան արարողութիւնը հարստացուցին իրենց ներկայութեամբը, աղօթքներովը, և գրաւոր թէ բանաւոր բարեմաղթութիւններովը:

Մեր գնահատանքի խօսքը բոլոր պետութիւններու ներկայացուցիչներուն և դիւանագէտներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբը պատուեցին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը և մեր հայրենի պետութիւնը:

Ջերմօրէն կ'ողջունենք մեր Ս. Եկեղեցւոյ Նուիրապետական Աթոռները՝

- Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, որուն Միաբանութեան անդամը եղած ենք Մեր ձեռնադրութեան օրէն մինչև այսօր և Մեր ամբողջանուէր մասնակցութիւնը բերած անոր հոգեւոր և ազգային սպասաւորութեանը:

- Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքական Աթոռը իր Գահակալով և զինուորեալ Միաբանութեամբ և պատմական առաքելութեամբ:

~ Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքութիւնը իր Գահակալով, հոգեւորական դասով և հաւատացեալ ժողովուրդով:

Մեր Հայրական սիրոյ ողջոյնները մեր Մայր Աթոռի Միաբան բոլոր եպիսկոպոսներուն, Թեմերու Առաջնորդներուն, հոգեւորական դասուն՝ վարդապետաց և ֆահանայից և սարկաւազաց, Թեմական Ազգային ժողովականներուն և համայն հաւատացեալ ժողովրդեան, ի մայր հայրենիք և ի սփիւռս աշխարհի:

Սիրոյ, շնորհակալութեան և գնահատանքի Մեր խօսքը կ'ուղղենք մեր Հայրենի Հանրապետութեան Վսեմաշուք Նախագահին՝ Մեծ. Լևոն Տէր-Պետրոսեանին և պետական աւագանիին, խորհրդարանին, կառավարութեանը, նախարարական կազմին և պետական ամբողջ համակարգին: Բարձրօրէն կը գնահատենք իրենց սէրն ու յարգանքը հանդէպ Հայց. Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ:

Թող Աստուծոյ ամենատես Աչքն ու ամենազօր Աջը հովանի և պահապան ըլլան մեր համայն հայ հաւատացեալ ժողովրդեան վրայ ի Մայր Հայրենիք և յարտասահման:

"Տէր հովուեսցէ զիս և ինձ ոչ պակասեսցի"

Աղօթեցէք որ Աստուած հովուէ Զիս, որպէսզի ես ալ կարենամ հովուել ձեզ *"ի վայրի դալարւոջ և առ ջուրս հանգստեան"* վասն փառացն Աստուծոյ, վասն խաղաղութեան և բարօրութեան աշխարհի, վասն պայծառութեան Ս. Եկեղեցւոյս և վասն շինութեան և բարեկարգութեան ազգիս հայոց. Ամէն:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

9 Ապրիլ 1995

Ս. Էջմիածին